

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת אחרי מות קדושים תשע"ה שנה ד' גליון 183
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: מדוע גדול הדור נקרא "בעל החוטם"?

וכמו שמסופר בזוה"ק (פרשת בראשית דף לג,ג), שיום אחד יצא רבי שמעון בר יוחאי מביתו וראה את העולם שחשך, אפילה גדולה כיסתה את פני תבל, ואור היום כאילו כיסוי עב מכסהו וסותמו מלהאיר, אמר רשב"י לבנו רבי אלעזר, אין זה מקרה אלא שהקב"ה חפץ לעשות בעולמו דבר, הבה נראה ונתבונן מה מבקש הקב"ה לעשות בעולמו. הלכו רשב"י ובנו רבי אלעזר ויצאו חוץ לעיר, והנה לפניהם מלאך אחד דומה להר גדול ונישא ומפיו בקעו שלושים להבות של אש, שאל רשב"י את המלאך: מה בכוננתך לעשות? השיב המלאך: עומד אני להפוך את העולם ולהחריבו, כי אין בדור הזה שלושים צדיקים, וכך גזר הקב"ה על אברהם אבינו "ואברהם היו יהיה", יהי"ה בגימטריא שלשים, כי בכל דור ודור צריכים להיות לפחות שלושים צדיקים שיגינו בצדקתם על העולם. אמר לו רשב"י: אבקשך ללכת לפני בורא עולמים ולומר לו: בר יוחאי נמצא בעולם, וכוחו שקול כנגד שלושים צדיקים.

הלך המלאך בשליחותו התייצב לפני כסא הכבוד ואמר לו מה שצויה לו רשב"י, אמר לו הקב"ה: לך והחרב את העולם ואל תשגיח על בר יוחאי. חזר המלאך לעולם הזה וביקש להחריבו, משראהו רשב"י אמר לו: אם לא תלך בשליחותי להקב"ה פעם שניה, אגזור עליך שלא תוכל לעלות לשמים, ותהיה מוכרח להידחות למקום בו נמצאים עזא ועזאל, הם המלאכים אשר נדחו מלפני הקב"ה והפילם מן השמים לארץ.

והמשיך רשב"י ואמר לו: כאשר תבוא לפני הקב"ה תאמר: אם אין שלושים צדיקים בעולם יספיקו עשרים, שכך נאמר "לא אעשה בעבור העשרים", ואם אין עשרים די אם יהיו עשרה, שכך נאמר "לא אשחית בעבור העשרה", ואם אין עשרה די כוחם של שנים, שכך נאמר "על פי שנים עדים יקום דבר", ואין דבר אלא עולם שנאמר "בדבר ה' שמים נעשו", ואם אין שנים הרי יש אחד ואני הוא, ודי כוחו של אחד שכך נאמר "וצדיק יסוד עולם". באותה שעה יצאה בת קול מן השמים ואמרה: אשרי חלקך רבי שמעון, הקב"ה גוזר ואתה מבטל, עליך נאמר "רצון יראיו יעשה".

זה כוחו של רשב"י, וזה כוחו של כל צדיק אמיתי לשלוט על מידת הדין.

על הפסוק בפרשת שלח: "היש בה עץ אם אין", הביא רשב"י מדברי המדרש: "היש בה עץ" – אם יש בהם אדם כשר שיגן עליהם ביכותו.

והנה תיבות "אם אין" יש ב' פעמים במסורה, בפרשת שלח "היש בה עץ אם אין" וכן "היש ה' בקרבנו אם אין". מביא ה"ילקוט הגרשוני" לבאר על פי הגמרא במועד קטן (נה:): "כד נח נפשיה דר' יוסי שפעו מרזבי דציפורי דמא", והיינו כשנפטר

בפרשת השבוע פרשת אחרי מות, אנו למדים על מיתתם של נדב ואביהו בני אהרן. אופן מיתתם של בני אהרן נתפרש במסכת סנהדרין (נב:): "שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים, ונתחלקו לארבע, וכנסו שנים בחוטמו של זה ושניים בחוטמו של זה. ושרפום". ויש להתבונן, מדוע מתו דוקא דרך החוטם?

וביאר רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו בן יהודע (שם) שהנה מצאנו שגדול הדור מכונה בשם "חוטם", וכפי שאמרו במסכת תענית (כט.) על רבן גמליאל "בעל החוטם", ופירש רש"י, שהוא כינוי לגדול הדור. וזאת משום, שכשם שבחוטם תלויה חיות האדם כמו שמצאנו במשנה במסכת יומא (פה.) לענין פיקוח נפש, מי שנפלה עליו מפולת (בשבת) וכו', מפקחין עליו את הגל וכו', תנו רבנן: עד היכן הוא בודק? עד חוטמו; ויש אומרים עד לבו וכו'. ומסביר רש"י את שיטת התנא שאומר שבודקים עד החוטם: ואם אין חיות בחוטמו שאינו מוציא רוח, ודאי מת ויניחוהו. ע"כ.

וכשם שעיקר החיות היא בחוטם, כך עיקר החיות של עם ישראל תלויה בגדול הדור, ועל שם מעלה זו נקרא הגדול בשם "חוטם". נדב ואביהו כשפגעו וזלזלו במנהיגי הדור ואמרו: "אימתי ימותו שני זקנים אלו, ואני ואתה ננהיג את הדור", פגמו בחוטם לכן נענשו שמיתתם באה דרך החוטם.

רבינו יוסף חיים מוסיף ואומר, שאף שהגמרא מצטטת עבירות נוספות שעשו נדב ואביהו: שנכנסו טמאי מתים, שנכנסו שתויי יין, שלא נשאו נשים, וכו', אבל אם הם לא היו מדברים על גדולי הדור, היתה זכות הגדולים מגינה עליהם ומצילה אותם, אבל שהם דיברו נגדם וזלזלו בגדלותם, כבר לא יכלו לשמור ולהגן עליהם ולכן נענשו.

וזהו שאומרת הגמרא בשבת (קט:), כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו. והטעם, שכל העולם מוגן בזכות הצדיק, ממילא כשפוגע ומבזה את הצדיק והתלמיד חכם, הרי אינו יכול ליהנות יותר מזכותו. וכמו שקרה לדוד המלך שביזה את הבגדים ולכן הם לא חיממו אותו. כמו כן לא יוכל להירפא יותר, מאחר והכל מקבל רק בזכות הצדיק.

בדרך זו ביאר הרמ"ק בספרו פרדס רימונים (שער כג פרק ח) מדוע נקרא הצדיק "בעל החוטם": חוטם לפי הנראה מדברי רבי משה שחוטם הוא בגבורה, ו"בעל החוטם" שיועד להאריך האף לבל יצאו שלוהיה חוצה לה, טרם שיחל הנגף. ולכן הוא בעלה וכופה אותה, כי האדון הוא בעל. עכ"ל. והיינו אין רשות למידת הדין לשלוט בעולם, בלי הסכמת הצדיק.

ר' יוסי זרם דם מן הצינורות בציפורי. והביאור, שיש צינורות של שפע מים הם 'רחמים' ודם הוא 'דין', כאשר יש רחמים בעולם זורמים בהם מים, אך כאשר שולטת מידת הדין זורם דם בצינורות השפע. כשנפטר רבי יוסי היה 'דין' בעולם, הצדיק מגן על הדור, לכן כל זמן שהצדיק חי 'ה' בקרבנו' שם הויה מידת הרחמים, אבל אם הצדיק איננו, שולטת מידת הדין. וזו הכוונה "היש בה עץ" – "אם יש בהם אדם כשר שיגן עליהם בזכותו", "אם אין" ואיך נדע? ע"י "היש ה' בקרבנו אם אין", כל זמן שה"עץ" הצדיק נמצא בינינו, אזי "ה' בקרבנו" מידת הרחמים, ואם לא מידת הדין שולטת.

כתב הרה"ק המקובל חכם יהודה פתייה בהקדמה לספרו "בית לחם יהודה": והנה בעירנו בגדאד יע"א היו לנו שנים כרובים זהב הסוככים על העיר מבית ומחוץ, והמה אשר היו לנו לחומה ולמחסה ביום זעם. הראשון בקודש, צדיק יסוד עולם ח"ר יוסף חיים לבעל הבן איש חי בן ח"ר אליהו בן ח"ר משה בן חיים זצוק"ל. ושני בקודש, הרב הגאון ח"ר שמעון אהרן אבא בר אבא המכונה אגסי זצוק"ל המחבר ספר בני אהרן על שער הגלגולים. אשר שני צדיקים אלו הם לבדם היו נמצאים בעירנו שרוב עסקם היה בעץ חיים ובשמונה שערים כל א' וא' היה עוסק לבדו בחדר משכיתו בפני עצמו. והמה בזכותם וצדקתם היו מגינים על העיר זה מפה וזה מפה, אפס כשגרמו העונות ונלקח ארון האלוקים ח"ר יוסף חיים זצ"ל בשנת התרס"ט ב"ג אלול, התחילה העיר להיות צולעת ומהלכת על רגל אחת והתחילו הצרות לבוא, כי אחרי קבורתו נלקחו בחורי ישראל לעבודת הצבא למלך ישמעאל ללמדם סדר המלחמה, והיו כל העם מיללים ובוכים והיינו מתנחמים בח"ר שמעון אהרן זצ"ל וכל העם ענו אחריו עוד לא אבדה תקותנו כי הוא יכול למלא מקום הרב ח"ר יוסף חיים זלה"ה.

אך לא כאשר דימינו כן היתה, כי מעשה שטן הצליח וגם באותו צדיק פגעה מידת הדין, כי אחרי חמישה שנים בליל ו' ח' לחודש מנחם שנת המביט לארץ ותרע"ד, נסע גם הוא למנוחות ועזב אותנו לאנחות. ובהסתלק גם ח"ר שמעון ז"ל אז כבה מהעיר גם שביב האחרון יוס"ף איננו ושמעון איננו והיתה עת צרה ליעקב צרה כמבכירה כי בליל ב' י"א מנחם אחרי פטירת ח"ר שמעון ז"ל בבוקר השכם נדבקו מודעות אדומים מטעם המלך וגדוליו בכל השווקים ובכל המקומות ובתוך המודעות מצוייר חרב אדום לאות מלחמה בממלכה בממלכת קוסטנטינא בממלכת בריטניא, ותכף התחילו לקבץ את בחורי ישראל לצאת למלחמה להילחם עם בריטניא והיו מסייעין אותם מעיר לעיר וממדבר למדבר בהרים ובגבעות עד הגיעם עד מקום קשרי המלחמה, ומני אז והלאה מצאנו רבות רעות וצרות והיו הצרות דוחקות זו את זו כל אחת רוצה להקדים את פני חברתה ואין שעה בלא רעה ואין רגע בלא נגע וגזרות קשות מתחדשים בכל יום נוסף על יום אתמול. גם מן השמים נלחמו כי בליל ג' י"ג כסליו שנת איכ"ה תרע"ה צפו מי חדקל מרוב הגשמים ופרצו גדי הנהר ושטפו ועברו תוך העיר בעוד היותנו ישנים על מטותינו בלילה וגאו המים מי שחו ותהי צעקה גדולה בתוך העיר אשר כמוה לא נהיתה רק בזמן יציאת מצרים וכל אנשי העיר עם מעמסיהם שעל כתפיהם ועם בניהם ובנותיהם הקטנים שנושאים אותם על זרועותם, היו בורחים ונסים בתוך העיר ממקום הנמוך למקום הגבוה, כי אין דרך לצאת מן העיר כי המים הקיפו כל העיר מכל צד יותר רחוק ממלא עיניו של אדם וגבהו המים והפילו גליהם שליש העיר וכמה בני אדם שלא קדמו ברוח היו בתיהם קבריהם רח"ל ואח"כ בא דבר לא תקום פעמים צר גם נתמלא אויר הרקיע פרעושים, ונלוה עמהם מכת בצורת ויוקר השערים.

ונראה להוסיף הסבר מדוע גדול הדור נקרא "בעל החוטם", על פי ההלכה בהלכות "שהחינו".

על כל פרי שהוא מתחדש משנה לשנה, כגון תותים ורימונים, כאשר אוכל מהם בפעם הראשונה באותה השנה, מברך עליהם

את הברכה הראויה להם, ברכת בורא פרי העץ, ואחר כך מברך ברכת שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, וטועם מהפרי שבידו כנפסק בשו"ע (סימן רכ"ה סעיף ג'). ויש לדון, האם גם על פרח בעל ריח טוב המתחדש מידי שנה, כגון ריח של פרח יסמין, הגדל כל שנה בחודשי הקיץ, וכן ורדים ושושנים, שגם הם אינם גדולים אלא בחודשי הקיץ, האם גם עליהם יש לברך ברכת שהחינו לאחר שמברכים עליהם ברכתם הראויה להם, או לא?

הרדב"י, רבי דוד בן זמרא, כתב בתשובה, שריח טוב המתחדש משנה לשנה, כגון הורד והיסמין וכדומה, יש לברך עליו שהחינו. ואף על פי שריח הוא אינו דבר חשוב, אך על ההנאה מהריח, שתיקנו לנו רבותינו לברך על הנאה זו ברכות הריח, בודאי שהוא הדין שיש לברך עליהם ברכת שהחינו, שמכיון שיש לאדם הנאה בריח, לכן עליו לברך על הריח, וכמו כן עליו לברך שהחינו.

לעומת זאת בספר לחם חמודות כתב לא לברך שהחינו על הנאת הריח, כיון שהיא הנאה מועטת, שהרי מזה הטעם אין אנו מברכים ברכה אחרונה על ריח טוב, משום שאין בו אלא הנאה מועטת, וכמו שכתב רש"י. ולכן גם לענין ברכת שהחינו, מכיון שאין זו הנאה חשובה ומשמחת כל כך, לכן אין לברך שהחינו על ריח טוב.

טעם נוסף שמביא הלחם חמודות למה אין לברך שהחינו על ריח טוב, בשם עמיתו הגאון רבי משה לוי דיין זצ"ל, שכן הריח לא נהנה ממנו רק הגוף, אלא הנשמה היא הנהנית העיקרית ממנו. וכמו שנאמר בתהלים "כל הנשמה תהלל יה". ולכן לא שייך לברך שהחינו על דבר שהנשמה נהנית ממנו, שהרי הנשמה היא חיה בעצמותה לעולם, שהרי היא נצחית, ואינה כמו הגוף שבכל פעם הוא צריך לברך "שהחינו וקיימנו". לפיכך אין לברך שהחינו על ריח טוב המתחדש משנה לשנה, שעיקרו הוא הנאת הנשמה הנצחית.

נמצא לפי זה שהחוטם מקום הריח מסמל את הנאת הנשמה שהיא נצחית, לכן גדול הדור נקרא "בעל החוטם", כדי להורות וללמד, על נצחיותו של הצדיק, כיון שהוא זיכך ותיקן את נשמתו, זוכה לחיות לנצח נצחים.

סגולת חודש אייר:

א. כתב הזוה"ק (במדבר דף קי"ז): באחד לחודש השני דאיהו זיוא דברכאן דעלמא דמניה נפיק זיוא לעלמא ועל דא אקרי חודש זיו דזיוא דכולא נפיק מיניה ועל דא כתיב (תהילים קל"ד, ג) "יברכך ה' מציון" וכולא חד מלה כתיב (שם קל"ג, ג) "כי שם ציוה ה' את הברכה וגו'".

ב. כתב המהר"ל נתיב התורה פרק י"ב: יש לך לדעת, כי הכבוד נקרא "אור" דכתיב (יחזקאל מ"ג, ב') "והארץ האירה מכבודי", וידוע כי אין הזיו ואור בעולם רק מפסח ועד עצרת שאז האור הוא זך וטוב, לכן נקרא חודש אייר זיו, מפני שאותו זמן הזיו והאור בעולם.

ג. כתב בספה"ק מאור ושמש (פרשת שמיני) וז"ל: ובשבוע ראשונה של הספירה אנו ממשכין המוח חכמה להספירות, ובשניה אנו ממשכין מוח בינה להספירות, ובשבוע ג' אנו ממשכים הדעת לספירות, ובשבוע ג' של הספירה מתחיל ראש חדש אייר והצירוף של חדש אייר הוא דעת שהצירוף שלו הוא יתהלל המתהלל השכל וידוע וכו'. ושם מ"ה הוא דעת וכו'. על כן נהגו אנשי קדמוני זמנינו ללמוד בראש חדש אייר ובראש חדש מרחשון הלכה תוס' מפני שביום טוב נתגלו קדושות עליונות על הכנסת ישראל שהן בינה ודעת, וצירוף של ראש חדש אייר וראש חדש מרחשון מורים על הדעת, ונתכשרו חדשים אלו להשיג דעת התורה יותר מבשאר חדשים. והיה זאת להם לאות אם נתוסף להם דעת יותר ומחדשין חידושין דאורייתא יותר מבשאר חדשים אז ידעו שהשיגו בהחג הקדושות העליונות.

לשמיעת שיעוריו הנפלאים של הרב איתי חיים בן אהרן שליט"א

על פרשת אחרי מות

050-4133783 שלוחה: 136 (מחיר שיחה רגילה)